

DENİZ HÂKİMİYETLERİ

Editör
Ferdî Güçyetmez

İçindekiler

Takdim	7
Editörden	9
Giriş: Deniz Hâkimiyetlerinin Önemi Hakkında	11
Birinci Bölüm	
Amerika Birleşik Devletleri'nde Militarizm ve Deniz Politikalarına Etkisi	15
<i>Yasemin Konukçu</i>	
İkinci Bölüm	
21. Yüzyılda Birleşik Krallık'ın Deniz Hâkimiyeti Politikaları: Doğu Akdeniz'de Güvenlik	31
<i>Beril Hakverir</i>	
Üçüncü Bölüm	
Ceneviz Deniz Hâkimiyetinin Küreselleşmeye Etkisi	67
<i>Okan Can</i>	
Dördüncü Bölüm	
Fransa'nın Doğu Akdeniz Politikaları	87
<i>Gamze Helvacıköylü</i>	
Beşinci Bölüm	
Rusya Federasyonu ve Deniz Hâkimiyeti	111
<i>Sami Yıldırım</i>	
Altıncı Bölüm	
Çin'in Deniz Gücü Stratejisi	163
<i>Hasan Yılmaz</i>	

Yedinci Bölüm

Pasifik Jeopolitiğinde Üstünlük Mücadelesi 245
Cumhur EKEN

Sekizinci Bölüm

Hint-Pasifik'e Mahanyal Bakış 287
Aybala Lale

Dokuzuncu Bölüm

Uluslararası Denizlerde Hukuka Dair Meseleler ve Yunanistan 319
Emete Gözügüzelli

Takdim

Uluslararası sistemde süper güç olarak tanımladığımız aktörlerin yanı sıra, son yıllarda yeni aktörlerin jeopolitik rekabete dâhil olmaları ve başta Çin olmak üzere Asya donanmalarının yükselişini müteakiben deniz yetki alanı konusundaki çekişmelerin şiddetlenmesi, ABD'nin denizcilik ekseninin Asya-Pasifik bölgesine doğru kaymasına neden olmuştur. Bu rekabet süreci, denizlerin ana yaşam kaynağı olmalarının yanı sıra; ulaşım, bilgi alışverişi ve stratejik hâkimiyet vasıtası olarak yüzyıllar boyunca insani gelişmenin merkezinde yer aldığını tekrar hatırlatmaktadır. 21. yüzyılın başlarında küreselleşen bir ticaret sisteminin ortaya çıkması ve küresel ısınmanın, başta Arktik bölge olmak üzere, deniz ticaret yollarına ilişkin jeoekonomik fırsatlara dayalı bir rekabet gündeme getirmesiyle söz konusu süreç aynı zamanda donanmalar ve diğer deniz gücü biçimlerinin ulusal çıkarları korumak amacıyla faaliyet alanları ve sorumluluk kapsamlarında da değişime neden olmuştur. Bu çalışma, bahsi geçen değişimlere uyum sağlayan aktörlerin jeopolitik rekabete yön vereceği günümüz dünyasındaki güncel gelişmeleri farklı perspektiflerden irdeleyerek gelecek projeksiyonlarına ışık tutması bakımından önemlidir.

Dr. Öğretim Üyesi Ebru CAYMAZ

Editörden

Son sürat birbirlerine yaklaşan gemilerin birbirine üstünlük kurmak ve birbirini alt etmek için top attığı değil, kürek mücadelesine girdiği kadim bir tarihin sayfalarını aralıyoruz. Denizler üzerindeki mücadelenin yüzyıllar öncesine, henüz nehirlerde başlayan faaliyetlere doğru ilerliyor ve mihenk taşlarını, jeopolitik çalışmaların en önemlilerinden olan “Deniz Hâkimiyetleri Teorisi” üzerinden inceliyoruz.

Dünya denizcilik tarihinde sahneye çıkan kürekli gemicilik faaliyetleri ile savaş stratejilerinin oluşumları birbirine paralel olarak gerçekleşmiştir. Denizcilerin kürek kırma taktikleri ile başlayan bu serüven, yelken dönemi ile başka bir boyuta taşınmıştır. Büyük coğrafi keşiflere sahne olan dönem içinde ülkelerin dışa açılması, belki de bugüne kadar dinmeyen kaos ortamının daha uluslararası bir atmosfere doğru genişlemesine neden olmuştur. Amerikan İç Savaşı süresince gemilerin kulanımı zirve yapmışsa da Sanayi Devrimi ile bu gemiler yerini buharlı versiyonuna bırakmıştır. Buharlı gemiler ile karanlık denizlere ve okyanusların bilinmeyenine ilerleyen devletler, etki alanlarını artırmış; böylece savaş tarihi denizlerde daha profesyonel bir alana yükselmiştir. Uluslararası ilişkiler, her geçen gün bir önceki tarihin şok etkisini unutturacak yeni olaylara doğru ilerleyişini sürdürürken dünya savaşları sonrasında

hızla ilerleyen teknoloji ile bugünlerde sıkça konuştuğumuz arktik denizlerde nükleer güçle çalışan devasa yapılar, denizcilik anlayışını yeni bir aşamaya getirmiştir.

Uluslararası ilişkilerde gerçekleşen yeni akım anlayışlar, jeopolitiği durağan bir alandan öteye götürerek ona yeni fonksiyonlar kazandırmıştır. Denizlerdeki faaliyetlerin artması ve coğrafyaların kendi kaderi ötesinde bir mücadele şansı elde etmesi ile tüm ülkeler etkilenmiştir. Bizler de bu çalışmada ülkelerin deniz stratejilerini ve coğrafi etkilerini Alfred Thayer Mahan ve Deniz Hâkimiyetleri Teorisi üzerinden yorumlayarak sizlere sunmayı hedeflemekteyiz.

Öğr. Gör. Ferdi GÜÇYETMEZ¹

İsviçre, 2022

1 İsviçre, Öğretim Görevlisi, İletişim: ferdigucyetmez26@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1204-2006.

Giriş

Deniz Hâkimiyetlerinin Önemi Hakkında

Doç. Dr. Hüdayi SAYIN

17. yüzyıldan itibaren dünya güç dengesi, Kıta Avrupası'ndan hızla Britanya kraliçesinin adasına kaymıştı. Bu yer değiştirme sadece bölgesel değil; aynı zamanda teknolojik, stratejik ve modern devletin işlevlerinde yaşanan dönüşümün sonucuydu. Teknolojik gelişmeler büyük suların çevreleyerek koruduğu kraliçenin ülkesine yeni olanakları da sundu. Daha önceleri köle emeğinin hareket ettirdiği gemiler artık buharla yol almaya başlamıştı. Bu ulusaşırı bölgelere erişimi, bu bölgelerdeki servetin aktarım kapasitesini ve hızını artırmıştı. Deniz araçlarının kazandığı bu yeni gelişme savunma amaçlı stratejileri ve devlet işlevlerini de dönüştürdü. Artık stratejiler serveti elde toplamak üzere saldırgan vizyonlarla yapılmaya başlanmıştı. Karasal savunmacı güç dengesi, yerini açılımı ve küresel erişimi olanaklı kılan bir yayılcılığa bırakmıştı. Yayılcılık ve zenginlik kaynaklarını elde etme ise deniz araçları kaynaklı hegemonik güç merkezini oluşturdu. Bundan sonra küresel gücün merkezi kraliçenin sarayı olacaktı.

Doç. Dr. Göktürk TÜYSÜZOĞLU

Alfred Thayer Mahan tarafından kavramsal çerçevesi çizilen ve bugüne dek uluslararası sistemin ağırlık merkezinin Avro-Atlantik odaklı şekillenmesinde önemli rolü olan deniz hâkimiyeti anlayışı, bugün de jeopolitik düşüncenin merkezinde yer almaktadır. Nitekim uluslararası politikanın ağırlık merkezinin Indo-Pasifik'e kaymasında özellikle Çin ve Hindistan'ın donanma stratejilerinin gelişimi büyük bir rol oynamaktadır. Nitekim Çin, özellikle "Tek Kuşak Tek Yol" inisiyatifine paralel olarak geliştirdiği donanma yatırımlarıyla ön plana çıkmaktadır. Dünyanın en büyük donanma gücü olan ABD'nin, özellikle Çin'in bu anlamdaki büyümesini dengeleyebilmek adına bölge ülkeleriyle iş birliği yapmayı ön plana alması çok önemlidir. Zira Washington'ın "Asia Pivot" stratejisi çerçevesinde Indo-Pasifik'te QUAD ve AUKUS tarzı iş birliği ve ittifak girişimlerini hayata geçirmesi, güç mücadelesinin denizlerde ve okyanuslarda sürdüğünü kanıtlamaktadır. Önümüzdeki döneme de Çin ve Hindistan başta olmak üzere farklı aktörlerin "mavi su donanması" edinme ya da var olan donanmalarını güçlendirme girişimleri ve özellikle nükleer enerjinin donanma unsurlarında kullanılması girişimleri damgasını vuracağına benzemektedir.

Jeopolitik kelimesinin genel kabul gören tanımı, coğrafi faktörlerin devlet davranışı üzerindeki etkisinin incelenmesi veya uluslararası siyasi davranışın, coğrafi değişkenlerin uygulanmasıyla nasıl anlaşılabilirliği veya tahmin edilebileceğidir. Bu anlamıyla jeopolitik, devletler arasındaki güç ilişkilerinin belirlenmesinde coğrafyanın önemini vurgulayarak siyasi süreçlerle ilgili coğrafyaya öncelik verir.

Alfred Mahan (1840-1914) jeopolitiğin, coğrafyanın ötesinde; deniz gücü üzerinden kuvvete dayalı bir düşünce olarak gelişmesine öncülük etmiştir. Onun birçok eseri arasından *The Influence of Sea Power upon History* adlı eseri; görünüşteki bilimsel nesnellığı ve titizliği, deniz gücünün altında yatan coğrafi ve ekonomik faktörlere yaptığı vurgu nedeniyle tüm denizcilik tarihinin en etkili olarak kabul edilebilir. Mahan, deniz stratejisinin tarihsel örneklerden türetilen bazı değişmez temel gerçeklere dayandığını belirtir. Sadece bilimsel gelişme ve teknolojik yenilik yoluyla değişmez stratejik yasaların temelde değiştirilmese de değiştirilebileceğini ifade eder. Tarihsel gelişmelerden örnekler vererek deniz yollarının jeopolitik önemini ortaya çıkarır. Denizlerin tıpkı karalar gibi birbirini kesen yollara sahip, geniş ve uçsuz bucaksız birer ova olduğunu ve kara yollarıyla kıyaslandığında ticari ve stratejik anlamda daha üstün olduğunu ileri sürer. Ulusların deniz gücünü etkileyen başlıca koşulları; coğrafi konum, fiziksel biçim, toprakların genişliği, nüfus, ulusal karakter ve hükümetin karakteri olmak üzere altı başlıkta toplar. Özetle deniz hâkimiyetini bir devletin deniz yolları ve boğazlar üzerinde kurduğu kontrole, deniz hâkimiyetinin dayanabileceği üç hususu ise savaş aletlerine (üsler dâhil), deniz ticaretine ve kolonilere bağlar. Böylelikle, büyüklüğü arzulayan herhangi bir ulus; savaş araçlarını, deniz aşırı ticaretinin araçlarını ve sömürgeci etki mekanizmalarını sürdürmek zorundadır.